

پیشرفت تحصیلی: نقش نیازهای روان‌شناختی اساسی و سبک‌های هویت

نویسنده‌گان: دکتر مسعود غلامعلی لواسانی^{۱*}، هیمن خضری‌آذر^۲، جواد امانی^۳ و صابر علیزاده^۳

۱. دانشیار گروه روان‌شناسی تربیتی دانشگاه تهران
۲. کارشناس ارشد روان‌شناسی تربیتی دانشگاه تهران
۳. کارشناس ارشد روان‌شناسی تربیتی دانشگاه ارومیه

*نویسنده مسئول: دکتر مسعود غلامعلی لواسانی Lavasani@ut.ac.ir

چکیده

هدف پژوهش حاضر، بررسی تأثیر نیازهای روان‌شناختی اساسی بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان با واسطه‌گری سبک‌های هویت (اطلاعاتی، هنجاری و مغشوش/اجتنابی) با استفاده از مدل معادلات ساختاری، بوده است. بدین منظور ۳۳۰ نفر از دانشجویان دوره کارشناسی دانشگاه ارومیه (۱۶۶ پسر و ۱۶۴ دختر) با استفاده از نمونه‌گیری خوش‌های چند مرحله‌ای، انتخاب شده و به پرسشنامه نیازهای روانی اساسی لاگواردیا و همکاران (۲۰۰۰) و سبک‌های هویت برزونسکی (۱۹۹۲) پاسخ دادند. یافته‌های به دست آمده نشان داد، نیازهای روان‌شناختی اساسی، اثر مستقیم مثبت و معنادار بر سبک هویت اطلاعاتی، هنجاری و اثر مستقیم منفی بر سبک هویت مغشوش داشته و از طریق این متغیرها (سبک‌های هویت) به صورت غیر مستقیم بر پیشرفت تحصیلی، اثر می‌گذارد هم‌چنین نیازهای روان‌شناختی اساسی اثر مستقیم مثبت و معنادار بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان داشته است. اثر مستقیم سبک هویت اطلاعاتی بر پیشرفت تحصیلی مثبت و معنادار اما اثر سبک هویت هنجاری بر پیشرفت تحصیلی، منفی و معنادار بود. اثر مستقیم سبک هویت مغشوش/اجتنابی نیز بر پیشرفت تحصیلی، معنادار نبود. در مجموع یافته‌ها، نقش نیازهای روان‌شناختی اساسی و سبک‌های هویت در پیشرفت تحصیلی را تأیید می‌کنند.

کلید واژه‌های: نیازهای روان‌شناختی، سبک‌های هویت، پیشرفت تحصیلی

• دریافت مقاله: ۸۹/۵/۵

• پذیرش مقاله: ۹۰/۳/۷

*Journal of Shahed
University*

*Eighteenth Year, No.1
Spring & Summer 2011*

**Training & Learning
Researches**

**دوفصلنامه دانشگاه شاهد
سال هجدهم - دوره جدید
شماره ۱
بهار و تابستان ۱۳۹۰**

مقدمه

می‌باشد. اریکسون معتقد است که فرد در طول زندگی خود یک وظیفه اساسی دارد که بسیار مهم است و آن ساخت و نگهداری احساسی نیرومند، از هویت من است. در صورتی که فرد نتواند به چنین احساس نیرومندی دست یابد زمینه را برای شکل گیری آسیب‌های روانی مهیا می‌سازد [۴].

دستیابی به هویت، به عنوان توانایی تجربه خود به صورت چیزی پیوسته و یکپارچه در طی زمان و عمل بر اساس آن و رسیدن به تعریفی خاص و منحصر به فرد از خود، از تکالیف اصلی دوران نوجوانی به شمار می‌رود [۵]. اما در جوامع امروزی به دلیل پیچیدگی زندگی، الزام ناشی از دوره‌های تحصیلی طولانی و استقلال اقتصادی در آغاز زندگی شغلی، دوره نوجوانی طولانی‌تر شده است. به این دلیل دستیابی به استدلال اقتصادی دیرتر حاصل شده و جدایی از والدین و تشکیل زندگی مستقل با تأخیر زیادی همراه است. برای اغلب جوانان رسیدن به استقلال در ۱۸ الی ۲۰ سالگی و در موارد نسبتاً زیادی در ۲۰ الی ۲۵ سالگی امکان پذیر می‌شود [۶]. بنابراین دانشجویان نه تنها باید با چالش‌ها و مشکلات مربوط به جدا شدن از خانواده، تطابق با محیط اجتماعی و انتظارات تحصیلی جدید مواجه شوند، بلکه تکلیف تکمیل هویت را نیز باید به اتمام رسانند. اریکسون از این دوره به عنوان دوره‌ای یاد می‌کند که فرصتی برای کشف فعالانه انتخاب‌های زندگی و تلاش برای شکل دهنی حس هویت پایدار و یکپارچه است [۵].

در تلاش برای عملیاتی کردن تفاوت‌ها در شکل گیری هویت، بروزونسکی مدلی فرآیندی برای تبیین تفاوت‌ها در چگونگی فرآیندهای فردی و کشف اطلاعات مرتبط با هویت رشد داد [۱]. وی در قالب یک رویکرد شناختی-اجتماعی به مسئله شکل گیری هویت می‌پردازد و بر این امر تاکید دارد که چگونه افراد از لحاظ سبک‌هایی که در مواجهه با اطلاعات مرتبط با هویت اتخاذ می‌کنند از یکدیگر متمایز می‌شوند [۸و۷]. بروزونسکی سه سبک پردازش را شناسایی کرد: سبک

این موضوع که چه عواملی بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان تأثیر می‌گذارد، یا سهم و مشارکت هر عامل چه اندازه است؟ همواره از حیطه‌های مورد علاقه پژوهشگران و به خصوص روانشناسان تربیتی بوده است. منظور از پیشرفت تحصیلی موفقیت در امر تحصیل است که می‌تواند به مهارت در امری خاص یا تخصص در بخشی از دانش منجر شود. از آنجا که پیشرفت تحصیلی دانشجویان یکی از ابعاد مهم نظام‌های آموزش عالی است و اغلب از آن به عنوان یکی از ملاک‌های کارآیی نظام آموزش عالی یاد می‌شود، همچنین با توجه به ارتباط پیشرفت تحصیلی با پیامدهای مثبت تحولی از قبیل کاهش بزهکاری، کاهش آسیب‌های روانی، کاهش خطر سوء مصرف مواد و افزایش موفقیت‌های شغلی و تحصیلی، پرداختن به پیشرفت تحصیلی و مورد بررسی قرار دادن متغیرهای مرتبط با آن از اهمیت فراوانی برخوردار است. با این تفاصیل کسب آگاهی در مورد پیشاپندهای بالقوه پیشرفت تحصیلی برای ذی‌نفعان آموزشی حائز اهمیت دوچندان است [۱]. مطالعات متعددی از مناظر گوناگون، عوامل اثرگذار بر پیشرفت تحصیلی را مورد بررسی قرار داده‌اند. ویژگی بررسی‌های جدید آن است که در آنها نگاه تک‌بعدی، جای خود را به نگاه چندبعدی و نظام مند داده است و هدف شناسایی متغیرهای اثرگذار بر عملکرد تحصیلی است. از جمله دیدگاه‌های مهم در زمینه بررسی پیشرفت تحصیلی نظریه خودتعیین‌گری^۱ و سبک‌های هویت^۲ می‌باشد. بر این اساس، مطالعه حاضر در پی وارسی رابطه بین سبک‌های هویت و نیازهای روانشناسی^۳، همچنین اثرات مستقیم و غیرمستقیم این متغیرها بر پیشرفت تحصیلی در چارچوب یک الگوی علی است [۲ و ۳]. یکی از مفاهیم اساسی در نظریه تحول روانی-اجتماعی اریکسون "هویت من"^۴ و چگونگی تحول آن

¹. self-determination

². identity styles

³. psychological needs

منفی دارد [۱۴].

از سوی دیگر یکی از مهمترین نظریه‌های انگیزش، نظریه خود تعیین‌گری است. مطابق با این نظریه، سه نیاز روان‌شناختی اساسی وجود دارد: خود مختاری^۴، شایستگی^۵ و ارتباط^۶. این نظریه فرض می‌کند که نیازها برای شایستگی، ارتباط و خود مختاری زیربنای رفتارهای انسان هستند. آنها فطری و برای رشد و بهزیستی روان‌شناختی ضروری هستند [۱۵، ۱۶ و ۱۷]. فرض دیگر این است که در هر حیطه‌ای از زندگی انسان، فرصلت‌ها برای تجربه خود مختاری، شایستگی و ارتباط در ارتقای رضایت از زندگی و بهزیستی ضروری است [۱۶ و ۱۸]. نیاز خود مختاری، نیاز برای خود-پیروی و داشتن احساس انتخاب در شروع، نگهداری و تنظیم فعالیت‌ها است. خود مختاری هنگامی اتفاق می‌افتد که افراد احساس کنند علت رفتارشان هستند؛ یعنی آنها احساس اراده مطمئن در انتخاب‌هایشان دارند و قادر به عملکرد مطلوب هستند [۱۹].

شایستگی عبارت است از نیاز به مؤثر بودن در تعامل‌ها با محیط که بیانگر میل به کار بردن استعدادها و مهارت‌ها و در انجام این کار، دنبال کردن چالش‌های بهینه و تسلط یافتن بر آنها است. شایستگی برای دنبال کردن چالش‌های بهینه، و به خرج دادن تلاش لازم برای تسلط یافتن بر آنها، انگیزش فطری تأمین می‌کند. ارتباط نیاز به برقراری پیوندها و دلیستگی‌های عاطفی با دیگران است و این نیاز بیانگر میل به مرتبط بودن عاطفی و درگیر بودن در روابط صمیمانه است. ارتباط ساختار انگیزشی مهمی است، زیرا زمانی که روابط میان فردی افراد از نیاز آنها به ارتباط حمایت می‌کند، بهتر انجام وظیفه نموده، در برابر استرس انعطاف پذیرتر می‌شوند، و از مشکلات روان‌شناختی کمتری خبر می‌دهند [۲۰].

مطابق با نظریه خود تعیین‌گری، افراد اهدافی را دنبال

پردازش اطلاعاتی^۱، سبک پردازش هنجاری^۲ و سبک پردازش مغشوش / اجتنابی^۳. سبک هویت اطلاعاتی با کاوش فعال برای به دست آوردن و ارزیابی اطلاعات مرتبط با خود به منظور تصمیم گیری و حل مسائل مرتبط است. آن‌ها درباره سازه‌های مربوط به خویشتن شک می‌کنند و می‌خواهند آن‌ها را آزمون کنند و هنگامی که با بازخورددهای متفاوتی روبرو می‌شوند می‌خواهند در ویژگی‌های هویت خود تجدید نظر کنند [۹۳].

سبک هویت هنجاری بر همنوایی با انتظارات افراد مهم دیگر هنگام حل مسأله و تصمیم گیری مرتبط است. این افراد ارزش‌ها و عقاید را بدون ارزیابی آگاهانه می‌پذیرند و درونی می‌کنند. تحقیقات نشان می‌دهد که آن‌ها نیز هشیار و بشاش هستند اما برای ابهام تحمل کمی دارند و نیاز قوی به ساختار و حصار شناختی دارند [۱۰، ۱۱، ۱۲].

سبک هویت مغشوش / اجتنابی با تعویق و اجتناب از حل مسأله و تصمیم گیری مرتبط است. مشخص شده که بین جهت گیری هویتی سردرگم یا اجتنابی با مقابله اجتماعی، خود ناتوان سازی، هدایت از سوی دیگران و راهبردهای تصمیم گیری غیر انتطباقی رابطه مثبت و با خوداندیشی، هشیاری و مقاومت شناختی رابطه منفی وجود دارد [۱۲، ۹ و ۱۳].

پژوهش‌هایی که به بررسی ارتباط سبک‌های پردازش هویت با پیشرفت تحصیلی پرداخته اند نشان می‌دهند که عملکرد تحصیلی افرادی که دارای سبک هویت اطلاعاتی هستند مثبت و عملکرد تحصیلی افراد با سبک هویت مغشوش / اجتنابی منفی است [۱۲]. سبک هویت اطلاعاتی به صورت مستقیم و هم با میانجی‌گری خودکارآمدی تحصیلی بر پیشرفت تحصیلی اثر مثبت دارد و سبک هویت مغشوش / اجتنابی بر پیشرفت تحصیلی اثر مستقیم و منفی و با خودکارآمدی رابطه‌ای

⁴. Autonomy

⁵. Competence

⁶. related

¹. Informational style

². Normative style

³. Diffuse / avoidant style

خود تعیین گری تشخیص داد که هویت در تعامل مستمر با دنیای فیزیکی و اجتماعی رشد می‌یابد [۲۴]. پژوهش‌هایی که رابطه بین نیازهای روانی با سبک‌های هویت را مورد بررسی قرار داده‌اند بسیار کم هستند. و پژوهش‌های مربوطه در این زمینه بیشتر رابطه بین نیازهای روانشناختی و شکل‌گیری هویت را مورد بررسی قرار داده‌اند. برای مثال یافته‌های پژوهشگران نشان داد که بین نیازهای روانشناختی و انواع هویت رابطه وجود دارد [۲۵ و ۲۶]. در پژوهشی دیگر که به منظور بررسی رابطه بین جهت گیری‌های علیتی و سبک‌های هویت مطابق با نظریه خودتعیین گری و مدل شناختی-اجتماعی بروزونسکی انجام شد، محققان به این نتیجه رسیدند که رابطه مثبتی بین جهت گیری‌های علیتی و سبک‌های هویت وجود دارد [۲۴]. در مجموع بررسی پیشینه تجربی نشان می‌دهد که پژوهش‌های اندکی رابطه نیازهای روانی با سبک‌های هویت را بررسی کرده‌اند. بنابر این هدف پژوهش حاضر این است که پلی ارتباطی بین دو نظریه سبک‌های هویت و خودتعیین گری ایجاد کند، و همچنین نقش این دو نظریه در پیشرفت تحصیلی دانشجویان را مورد بررسی قرار داده و بر غنای ادبیات پژوهشی در این زمینه بیفزاید. پژوهش حاضر با پیوند دادن ادبیات سبک‌های هویت و نظریه خودتعیین گری گام مهمی در راه تلاش برای مرتبط کردن این دو پیشینه بر می‌دارد.

الگوی مفهومی پیشرفت تحصیلی

از آنجا که هویت ممکن است بر انتخاب، رفتارهای کلاسی، عملکرد و گرایش دانش‌آموzan در زمینه تحصیلات تأثیر بگذارد در پژوهش‌های مربوط به تعلیم و تربیت نقش محوری دارد [۲۷]. بنابراین در پژوهش حاضر نقش سبک‌های هویت دانشجویان در پیشرفت تحصیلی آنان مورد بررسی قرار می‌گیرد. از سوی دیگر، مطابق با نظریه خودتعیین گری افراد دارای سه نیاز روانشناختی اساسی (خوداختاری، شایستگی و ارتباط) هستند که باعث بهزیستی و انگیزش درونی در هر

می‌کنند که باعث برآورده شدن نیازهای روانی آنها گردد. هنگامی که این نیازها (خوداختاری، شایستگی و ارتباط) برآورده شوند افراد با انگیزش درونی در اعمال مشارکت می‌کنند [۲۱ و ۲۲]. همچنین حمایت معلمان از نیازهای روانشناختی اساسی دانش‌آموzan خودتنظیمی دانش‌آموzan برای یادگیری، عملکرد تحصیلی و بهزیستی آنان را تسهیل می‌کند [۲۳].

نظریه خود تعیین گری و نظریه‌های رشد هویت، از جمله مدل بروزونسکی، در مفروضات شان درباره رشد خود تنظیمی و خود تعریفی استقلال طلبانه همپوشی دارند: هر دو بر حسب فرآیندهای درونی و افزایش انسجام شخصی توصیف شده‌اند. بر طبق نظریه خود تعیین گری، افراد از طریق فرایند اهداف بالقوه درونی شده، ارزش‌ها، و مکانیزم‌های تنظیمی؛ بازنمایی‌هایی را از خودشان می‌سازند. ماهیت و کیفیت این درونی سازی به این بستگی دارد که تا چه حد ارزش‌ها و معیارها در درون مفهوم اصلی شخص از خود ادغام می‌شوند. این دیدگاه تا حدودی، با آنچه بروزونسکی گفته همخوانی دارد، وی هویت را نظریه خود و یا ساختار مفهومی فرض کرده که مفروضات فردی، فرضیه‌ها و ساختارهایی را درباره خود به عنوان تجربه در تعامل با جهان اجتماعی و فیزیکی ادغام می‌کند. این نظریه خود، راه مقابله و سازگاری نوجوانان را در زندگی روزمره هدایت و اداره می‌کند. در هر دو نظریه خود تعیین گری و مدل شناختی- اجتماعی بروزونسکی فرض شده است که درونی سازی و ترکیب اهداف، معیارها، راهبردهای خود تنظیمی، و اطلاعات مربوط به خود در نتیجه تعامل افراد و تحول در جهان بیرونی، باعث رشد احساس هویت خود می‌شوند. نظریه خود تعیین گری ریشه در فرضیاتی درمورد رشد انسان دارد بدین مفهوم که افراد فعال اند و موجوداتی ذاتاً رشد گرا هستند و گرایشات ذاتی در جهت کامل تر کردن و یکپارچه تر کردن هویت خود دارند. در مقابل، نظریه هویت بروزونسکی دیدگاه شناختی تری نسبت به رشد هویت دارد. با این حال، بروزونسکی فقط با استناد به نظریه

کننده‌های سبک‌های هویت و پیشرفت تحصیلی موجب افزایش فهم و دانش ما از چگونگی نقش نیازهای روان‌شناختی در شکل‌گیری سبک‌های هویت و پیشرفت تحصیلی دانشجویان می‌شود.

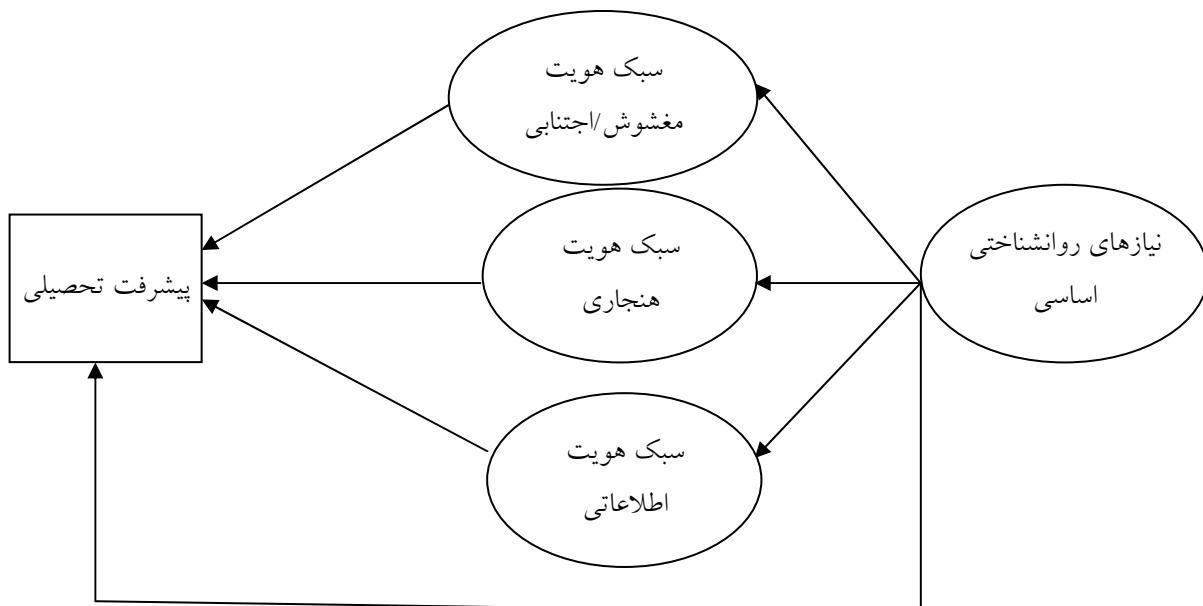
روش

روش اجرای پژوهش حاضر توصیفی و طرح پژوهشی همبستگی از نوع مدل معادلات ساختاری است. زیرا در این پژوهش، روابط بین متغیرها در قالب الگوی علی مورد بررسی قرار می‌گیرد.

جامعه و نمونه آماری پژوهش

جامعه آماری پژوهش حاضر را کلیه دانشجویان دوره کارشناسی دانشگاه ارومیه در سال تحصیلی ۱۳۸۹-۱۳۹۰ تشکیل می‌دهد. ۳۳۰ نفر از این دانشجویان ۱۶۶ نفر پسر و ۱۶۴ نفر دختر) با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشای چند مرحله‌ای به عنوان نمونه انتخاب شدند.

قلمروی از زندگی می‌شوند [۲۸]. همچنین یکی از فرضهای اولیه نظریه خود تعیین‌گری این است که این نظریه عموماً در سراسر فرهنگ‌ها و تمام جنبه‌های زندگی انسان قابل کاربرد است [۲۹]. بنابراین بر اساس نظریه خود تعیین‌گری، سبک‌های هویت و یافته‌های قبلی، مدلی از پیشرفت تحصیلی را پیشنهاد می‌کنیم که در سه گزاره اصلی خلاصه می‌شود: ۱- نیازهای روان‌شناختی اساسی اثر مستقیم بر سبک‌های هویت و پیشرفت تحصیلی دانشجویان دارد. ۲- سبک‌های هویت دانشجویان اثر مستقیم بر پیشرفت تحصیلی آنان دارد. ۳- سبک‌های هویت نقش واسطه‌ای بین نیازهای روان‌شناختی و پیشرفت تحصیلی دانشجویان دارند. در الگوی معادلات ساختاری پژوهش حاضر، هر یک از نیازهای روان‌شناختی اساسی (خودمختاری، شایستگی و ارتباط) به عنوان نشانگری از متغیر مکنون در نظر گرفته شدند. بطور کلی، پژوهش حاضر در پی آن است که با استفاده از روش الگویابی معادلات ساختاری، به آزمون این الگوی مفهومی (شکل ۱) بپردازد. بررسی پیش‌بینی

شکل ۱: الگوی مفهومی پژوهش

نکنم و خود را با آنها درگیر نکنم" یکی از گویه های سبک مغفوش/اجتنابی است. گویه ها بر اساس لیکرت ۵ درجه ای از کاملاً مخالف تا کاملاً موافق تنظیم شده بودند. ضریب قابلیت اعتماد این پرسشنامه برای سبک های هویت اطلاعاتی، هنجاری و مغفوش/اجتنابی به ترتیب $.070$, $.074$ و $.076$ گزارش شده است [۳۱]. در پژوهش حاضر با استفاده از آلفای کرونباخ برای سبک هویت اطلاعاتی، هنجاری و مغفوش/اجتنابی به ترتیب $.070$, $.072$ و $.078$ به دست آمد. برای بررسی اعتبار این ابزار از تحلیل تاییدی استفاده شد که $AGFI=.93$, $GFI=.95$, $CFI=.99$ و $RMSEA=.05$ ($CFI=.99$) به دست آمدند. این شاخص ها نشانگر مناسب بودن پرسشنامه جهت اندازه گیری سبک های هویت در تحقیق حاضر می باشد. پیشرفت تحصیلی: در تحقیق حاضر به منظور بررسی پیشرفت تحصیلی دانشجویان شرکت کننده از معدل کل (معدل کل از شروع دوره تحصیلی کارشناسی تا امتحانات آخرین ترم تحصیلی قبل از اجرا) آنها استفاده شد.

روش تجزیه و تحلیل داده ها

پس از محاسبه شاخص های توصیفی متغیرهای پژوهش، به منظور بررسی روابط علی بین متغیرها از روش مدل یابی معادلات ساختاری استفاده شد. در الگوی پژوهش حاضر متغیر نیازهای روانشناختی اساسی دانشجویان به عنوان متغیر برونزا، و متغیرهای سبک های هویت و پیشرفت تحصیلی به عنوان متغیرهای درونزا در نظر گرفته شده اند.

نتایج

قبل از پرداختن به آزمون الگوی ساختاری، در جدول ۱ شاخص های توصیفی (میانگین، انحراف معیار، چولگی و کشیدگی) متغیرها جهت بررسی پراکندگی مناسب و نرمال بودن توزیع داده ها ارائه شده است. شاخص های چولگی و کشیدگی نشانگر نرمال بودن

ابزارها

نیازهای روانشناختی اساسی: برای اندازه گیری این متغیر از مقیاس نیازهای روانشناختی اساسی استفاده شد [۳۰]. این مقیاس از ۲۱ گویه تشکیل شده است که ۷ گویه نیاز روانشناختی خودمختاری، ۶ گویه شایستگی و ۸ گویه ارتباط را می سنجند. برای مثال، "احساس می کنم که می توانم پیشنهادهای زیادی را برای چگونگی درس خواندن و انجام تکالیف در کلاس ارائه دهم" یکی از گویه های این مقیاس برای نیاز خودمختاری، "اغلب روزها احساس می کنم که در کلاس پیشرفت می کنم" یکی از گویه های نیاز شایستگی و "هم کلاسی هایم با من خیلی دوستانه برخورد می کنند" یکی از گویه های نیاز ارتباط می باشد. گویه های بر اساس لیکرت پنج درجه ای از کاملاً نادرست است «۱» تا کاملا درست است «۵» تنظیم شده بودند. ضریب قابلیت اعتماد این مقیاس با استفاده از آلفای کرونباخ، $.83$ [۱۷]، و در پژوهش حاضر برای خودمختاری، شایستگی و ارتباط به ترتیب $.58$, $.66$ و $.63$ می باشد. همچنین برای بررسی اعتبار این ابزار از تحلیل تاییدی استفاده شد که شاخص های برازش $GFI=.95$, $CFI=.92$, $AGFI=.93$ و $RMSEA=.05$ ($CFI=.99$) به دست آمد. این شاخص ها نشانگر برازش مناسب داده ها و اعتبار کافی این پرسشنامه در پژوهش حاضر هستند. سبک های هویت: برای اندازه گیری این متغیر از پرسشنامه سبک های هویت استفاده شد [۳۱]. این پرسشنامه از ۳۰ گویه تشکیل شده است که ۱۱ گویه سبک هویت اطلاعاتی، ۹ گویه سبک هویت هنجاری و ۱۰ گویه سبک هویت مغفوش/اجتنابی را اندازه گیری می کنند. برای مثال، "من مدت زمان زیادی را صرف تفکر جدی درباره آنچه باید در زندگی انجام دهم می کنم" یکی از گویه های سبک اطلاعاتی، "من کم و بیش همیشه بر اساس ارزشهایی که با آنها بزرگ شده ام عمل می کنم" یکی از گویه های سبک هنجاری و "من سعی می کنم درباره مشکلات تا جایی که می توانم فکر

سطح ۰/۰۵ منفی و معنادار می‌باشد. پیشرفت تحصیلی علاوه بر نیازهای روانی، با سبک اطلاعاتی نیز رابطه مثبت و معناداری در سطح ۰/۰۱ دارد. رابطه پیشرفت تحصیلی با سبک هویت مغشوش/اجتنابی در سطح ۰/۰۵ منفی و معنادار است. در شکل ۲ مدل آزمون شده پژوهش حاضر ارائه شده است.

توزیع داده‌ها می‌باشد.

جدول ۲ ماتریس همبستگی متغیرها را نشان می‌دهد، با توجه به این ماتریس رابطه نیازهای روان‌شناسنخی با سبک‌های هویت اطلاعاتی، هنجاری و پیشرفت تحصیلی مثبت و در سطح ۰/۰۱ معنادار می‌باشد. رابطه نیازهای روان‌شناسنخی با سبک هویت مغشوش/اجتنابی نیز در

جدول ۱: شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	چولگی	کشیدگی
نیازهای روان‌شناسنخی اساسی	۷۱/۳۶	۱۱/۱۲	۰/۰۵	-۰/۴۰
سبک هویت اطلاعاتی	۳۹/۸۲	۶/۱۹	-۰/۰۱	۰/۳۷
سبک هویت هنجاری	۳۱/۸۳	۵/۰۵	-۰/۱۵	-۰/۱۷
سبک هویت مغشوش/اجتنابی	۲۷/۴۸	۶/۲۶	۰/۲۸	۰/۴۲
پیشرفت تحصیلی	۱۵/۱۶	۳/۰۶	-۰/۱۴	-۰/۳۹

جدول ۲: ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش

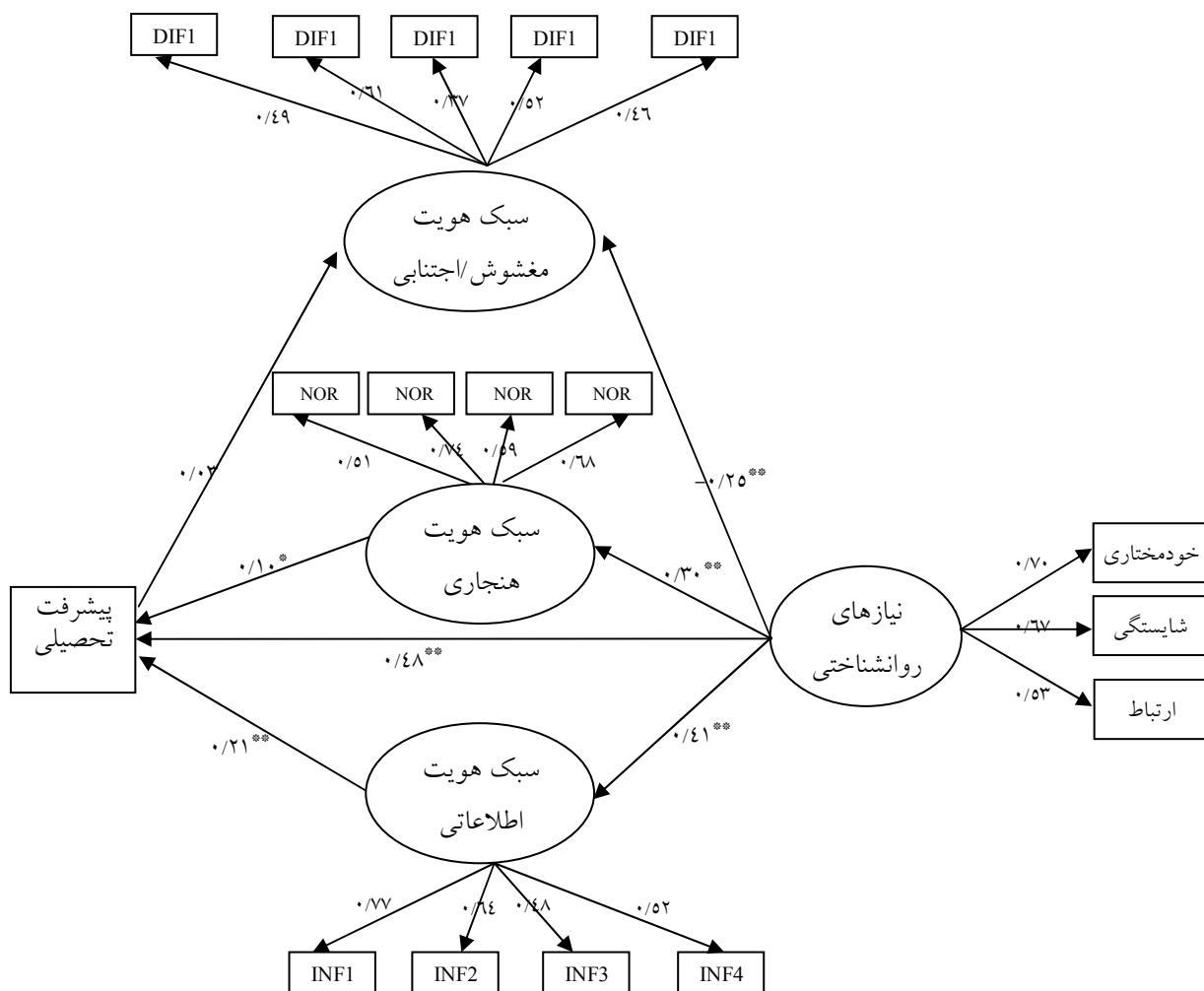
شماره	نام متغیر	۱	۲	۳	۴	۵
۱	نیازهای روان‌شناسنخی اساسی					
۲	سبک هویت اطلاعاتی	۰/۴۱**				
۳	سبک هویت هنجاری	۰/۳۰ **	۰/۲۵**			
۴	سبک هویت مغشوش/اجتنابی	-۰/۲۵*	-۰/۱۱*	-۰/۰۱	۱	
۵	پیشرفت تحصیلی	۰/۵۳**	۰/۳۸**	۰/۱۰	۰/۱۱*	۱

* p<0.05, ** p<0.01

از آنجا که هدف پژوهش حاضر بررسی نقش واسطه‌ای سبک‌های هویت در میان متغیرهای نیازهای روان‌شناسنخی اساسی و پیشرفت تحصیلی به روش الگوی علی است، در جدول ۳ ضرایب اثر مستقیم، غیر مستقیم، کل، واریانس تبیین شده و سطح معناداری بین متغیرهای پژوهش آورده شده است.

با توجه به جدول ۳ اثر غیر مستقیم نیازهای روانی بر پیشرفت تحصیلی در سطح ۰/۰۵ معنی دار می‌باشد. از آنجایی که این تاثیر از طریق سبک‌های هویت صورت می‌گیرد، نقش واسطه‌ای سبک‌های هویت در ارتباط بین نیازهای روانی و پیشرفت تحصیلی تایید می‌شود.

با توجه به شکل ۲ اثر مستقیم برآورده شدن نیازهای روانی بر سبک‌های هویت اطلاعاتی در سطح ۰/۰۰۱ و هنجاری در سطح ۰/۰۱ مثبت و معنادار می‌باشد، اثر این متغیر بر سبک هویت مغشوش/اجتنابی نیز در سطح ۰/۰۱ منفی و معنادار می‌باشد. همچنین اثر مستقیم نیازهای روانی و سبک اطلاعاتی بر پیشرفت تحصیلی در سطح ۰/۰۰۱ مثبت و معنادار می‌باشد. نیازهای روانی ۱۶ درصد از تغییرات سبک هویت اطلاعاتی، ۹ درصد هنجاری و ۶ درصد مغشوش/اجتنابی را تبیین می‌کنند. این چهار متغیر در مجموع ۳۳ درصد از واریانس پیشرفت تحصیلی را تبیین می‌کنند.

شکل ۲: الگوی آزمون شده‌ی پیشرفت تحصیلی

یافته^۳ که مقادیر بیشتر از ۰/۸ قابل قبول هستند، و مجدور میانگین مربعات خطای تقریب^۴ که مقادیر کمتر از ۰/۰۸ نشانگر برآذش مناسب الگو هستند.

بحث و نتیجه گیری

هدف پژوهش حاضر بررسی رابطه میان نیازهای روانشناسنخنی اساسی (خودمنختاری، شایستگی و ارتباط) دانشجویان با پیشرفت تحصیلی آنان با توجه به نقش واسطه‌ای سبک‌های هویت (اطلاعاتی، هنجاری و مغشوش/اجتنابی) است. بدین منظور، مدل مفهومی

پس از برآورد پارامترها، برآذش مدل بررسی می‌شود. در جدول ۴ شاخص‌های برآذش الگوی آزمون شده گزارش شده‌اند که با توجه به شاخص‌هایی که مطرح شده است [۳۲] ، الگوی آزمون شده برآذش مناسبی با داده‌های گردآوری شده دارد. این شاخص‌ها شامل موارد زیر هستند: χ^2 / df که مقادیر کمتر از ۳ قابل پذیرش هستند، شاخص نیکویی برآذش^۱، شاخص برآذش تطبیقی^۲ که مقادیر بیشتر از ۰/۹ نشانگر برآذش مناسب الگوی هستند، شاخص نیکویی برآذش تعدیل

³. Adjusted Goodness of Fit Index

⁴. Root Mean Square Error of Approximation

¹. Goodness of Fit Index

². Comparative Fit Index

روان‌شناختی اساسی از طریق سبک‌های هویت بر پیشرفت تحصیلی اثر دارد و این متغیرها در مجموع با همدیگر ۰/۳۳ از تغییرات پیشرفت تحصیلی را تبیین می‌کنند.

پیشنهاد شد و با استفاده از روش الگویابی معادلات ساختاری مورد آزمون قرار گرفت. بطور کلی، نتایج معادلات ساختاری نشان داد که مدل پیشنهادی با داده‌های این پژوهش، برآش نسبتاً مناسبی دارد و نیازهای

جدول ۳: اثرات مستقیم، غیرمستقیم، کل و میزان واریانس تبیین شده متغیرها

واریانس تبیین شده	افرکل	افر غیر مستقیم	افر مستقیم	مسیر
۰/۳۳	۰/۵۳**	۰/۰۵*	۰/۴۸**	به روی پیشرفت تحصیلی از نیازهای روان‌شناختی اساسی
	۰/۲۱**	-	۰/۲۱**	سبک هویت اطلاعاتی
	-۰/۱۰*	-	-۰/۱۰*	سبک هویت هنجاری
	۰/۰۳	-	۰/۰۳	سبک هویت مغشوش/ اجتنابی
۰/۱۶	۰/۴۱**	-	۰/۴۱**	به روی سبک هویت اطلاعاتی از نیازهای روان‌شناختی اساسی
۰/۰۹	۰/۳۰**	-	۰/۳۰**	به روی سبک هویت هنجاری از نیازهای روان‌شناختی اساسی
۰/۰۶	-۰/۲۵**	-	-۰/۲۵**	به روی سبک هویت مغشوش/ اجتنابی از نیازهای روان‌شناختی اساسی
p<0.05 *, p<0.01**				

جدول ۴: شاخص‌های برآش الگوی آزمون شده پژوهش

x ² / df	GFI	CFI	AGFI	RMSEA
۱/۲۳	۰/۹۸	۰/۹۷	۰/۹۴	۰/۰۸

کنند، دانشجویان احساس خود تعیین گری کرده و انگیزش درونی خواهند داشت، اما هنگامیکه این نیازها برآورده نشوند، آنها احساس کنترل کرده و انگیزش بیرونی خواهند داشت. انگیزش درونی نیز با درگیری، تلاش، لذت و پایداری بیشتر در تکالیف تحصیلی مرتبط است در نتیجه دانشجویانی که نیازهای روان‌شناختی آنها برآورده شود پیشرفت تحصیلی بالاتر خواهند داشت. یافته‌ها نشان می‌دهند که نیازهای روان‌شناختی اساسی اثر مستقیم بر سبک‌های هویت دانشجویان دارد. اثر مستقیم نیازهای روان‌شناختی بر سبک هویت اطلاعاتی و هنجاری مثبت، اما بر سبک هویت مغشوش

یافته‌ها نشان داد که نیازهای روان‌شناختی اثر مستقیم مثبتی بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان دارد. این یافته با پژوهش قبلی و فرض اساسی نظریه خود تعیین گری که نیاز به خودمختاری، شایستگی و ارتباط برای پیشرفت ضروری هستند، مطابقت دارد [۲۳]. مطابق با نظریه خود-تعیین گری برآورده شدن نیازهای روانی اساسی با درگیری تحصیلی و نتایج یادگیری بهتر مرتبط است اما عدم برآورده شدن این نیازها با عدم درگیری در تکالیف تحصیلی و در نتیجه نتایج یادگیری ضعیف تر مرتبط است. هنگامیکه ساختار کلاسی از برآورده شدن این نیازها (خودمختاری، شایستگی و ارتباط) حمایت می-

باشدند. همچنین افراد با سبک هویت اطلاعاتی نیاز به این دارند که احساس شایستگی کرده زیرا در صورت عدم احساس شایستگی و بی‌کفایتی امکان آن که افراد در زمینه‌های مختلف فعال باشند بسیار پایین است. همه این موارد با توجه به یافته‌های پژوهش حاضر بر می‌گردد به اینکه آیا نیازهای روانشناختی اساسی افراد برآورده شده است یا نه؟ بنابر این در صورتی که این نیازها نادیده گرفته شوند احتمال آن که دانشجویان سبک هویت مغشوš داشته باشند بسیار زیاد است.

یافته‌ی دیگر پژوهش این بود که سبک هویت اطلاعاتی اثر مثبتی بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان دارد. این یافته با نتایج پژوهش‌های [۱۲]، [۳۴] و [۱۴] همخوانی دارد. پژوهشگران استدلال کردند رابطه مثبت سبک اطلاعاتی با پیشرفت تحصیلی به دلیل نگرش اکتشافی و تعهد بالا می‌باشد، افراد با سبک اطلاعاتی به توانایی هایشان باور دارند و این منجر به پیشرفت تحصیلی بالاتر این دانشجویان می‌شود [۱۴]. همچنین این اعتقاد وجود دارد که دانشجویان با سبک هویت اطلاعاتی از استقلال تحصیلی بالایی برخوردارند، برداشت و درک روشی از اهداف تحصیلی دارند، درگیری تحصیلی بیشتری از خود نشان می‌دهند و تمایل دارند از لحاظ تحصیلی عملکرد خوبی داشته باشند. همچنین سبک هنجاری اثر منفی بر پیشرفت تحصیلی داشت. افراد دارای سبک هنجاری بر معیارها و انتظارات افراد مهم زندگی شان تکیه می‌کنند. این افراد به دلیل فشار در برآورده ساختن انتظارات افراد مهم زندگی شان و ترس از شکست در آنها به نظر می‌رسد که از موقعیت‌های یادگیری و درگیر شدن در تکالیف تحصیلی اجتناب کرده تا خودارزشمندی شان را حفظ کرده و از به مخاطره افتادن آن جلوگیری کنند و در نتیجه از طریق اجتناب از مسائل و موقعیت‌های یادگیری در جهت حفظ ارزش خود تلاش می‌کنند [۳۵]. این افراد همچنین دوست ندارند که در مقابل همسالان در دانشگاه ناکارآمد جلوه کنند به همین جهت با عدم شرکت در تکالیف تحصیلی سعی می‌کنند ارزشمندی خود را حفظ

منفی بود. این یافته با فرض اساسی نظریه خود تعیین گری که نیازها برای خودمختاری، شایستگی و ارتباط ایده‌ای برای مردم سراسر جهان و تمام فرهنگ‌ها است و در تمام جنبه‌های زندگی افراد قابل کاربرد هستند مطابقت دارد. این یافته نشان می‌دهد دانشجویانی که نیازهای روانشناختی اساسی آنها برآورده می‌شود گرایش بیشتری به سبک هویت اطلاعاتی و هنجاری دارند. بنابر این، دانشجویانی که اعمالشان براساس ارزش‌ها، اهداف، علایق و انتخاب‌های خودشان است، بیشتر احتمال دارد که اطلاعات مربوط به هویت خود را جستجو کنند و سبک هویت اطلاعاتی داشته باشند. علاوه بر این، دانشجویانی که نیازهای روانشناختی آنها ارضاء می‌شود ممکن به منظور برآورده کردن انتظارات افراد مهم، خودشان را بر حسب هنجارها و انتظارات آن افراد تعریف کنند و در نتیجه به سبک هویت هنجاری گرایش داشته باشند. دانشجویانی که نیازهای روانشناختی آنها برآورده نمی‌شود احساس می‌کنند که نمی‌توانند بر اساس انتخاب‌ها و ارزش‌های خودشان عمل کنند و بر تنظیم رفتارشان کنترل ندارند در نتیجه چنین افرادی از جستجوی اطلاعات و تصمیم‌گیری اجتناب کرده و در رابطه با جنبه‌های مهم هویت خود احساس سرگردانی می‌کنند. سبک هویت اطلاعاتی خاص نوجوانانی است که قبل از آنکه تصمیماتی را اتخاذ کنند در یک فرایند کاوشنگری از طریق جستجو و ارزیابی اطلاعاتی که مرتبط با هویتشان است شرکت می‌کنند. این افراد نسبت به خودپنداره شان حساس هستند. گشودگی به اطلاعات جدید دارند و تمایل دارند وقتی که با اطلاعات ناهمخوان درباره خودشان روبرو می‌شوند جنبه‌هایی از هویتشان را مورد تجدیدنظر قرار دهند [۹]. این افراد هویت خودشان را بصورت شخصی (ارزش‌های من و اهداف من) تعریف می‌کنند [۳۳]. بنابر این می‌توان گفت گرایش به سبک هویت اطلاعاتی و کاوشنگری برای جستجو گری در زمینه اطلاعات نیاز به این دارد که دانشجویان احساس خودمختاری داشته و آغازگر فعالیتها و کاوش در زمینه مورد علاقه اشان

انجام و پیگیری امور احساس شایستگی کنند؛ همانطور که نتایج نشان داد سبک هویت اطلاعاتی خواهند داشت. که این به نوبه خود منجر به پیشرفت تحصیلی این دانشجویان می‌شود. علاوه بر این در این دوره دانشجویان نیاز به خودمختاری و احساس شایستگی بیشتری دارند تا بتوانند هویت خود را تحکیم بخشن. فرآیند تشکیل هویت که همان فرایند رسیدن به شخصیت وحدت یافته بزرگسالی است نیاز به توجه هر چه بیشتر داشته و همانطور که نتایج نشان می‌دهد برآورده شدن نیازهای روانی در این زمینه کمک کننده است.

در پژوهش حاضر عوامل مؤثر بر نیازهای روان‌شناختی بررسی نشده است پیشنهاد می‌گردد پژوهش‌های بعدی در یافتن چنین عواملی تلاش کنند. همچنین داده‌های پژوهش حاضر با استفاده از ابزارهای خودگزارشی دهی بوده است داده‌هایی که با استفاده از ابزارهای خودگزارش دهی به دست می‌آیند سه‌هاً یا عمدتاً دارای سوگیری هستند. بنابراین پیشنهاد می‌گردد در پژوهش‌های آینده از روش‌های تحقیق کیفی و آمیخته استفاده گردد. در نهایت در مطالعه حاضر نقش جنسیت در رابطه بین متغیرهای پژوهش حاضر بررسی نشده است، پیشنهاد می‌شود که پژوهش‌های آینده آن را مورد توجه قرار دهند.

کنند به نظر می‌رسد که همین اجتناب از موقعیت‌های یادگیری جهت حفظ ارزشمندی شان باعث پیشرفت تحصیلی پایین آنان می‌شود.

اثر سبک هویت مغشوش / اجتنابی بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان معنادار نبود. پژوهشگران معتقدند سبک مغشوش / اجتنابی با سطح پایین خود آگاهی، عدم پایداری شناختی، عزت نفس پایین و راهبردهای شناختی ناکارآمد همراه است؛ علاوه براین، این دانشجویان اهداف تحصیلی روشن و پایداری ندارند. بنابر این، پیشرفت تحصیلی پایین این دانشجویان را می‌توان به باورها، راهبردهای نامناسب و فقدان اهداف تحصیلی روشن و پایدار آنان نسبت داد [۳۵].

در مجموع، یافته‌های پژوهش نشان داد که نیازهای روان‌شناختی اساسی (خودمختاری، شایستگی و ارتباط) اثر مثبتی بر پیشرفت تحصیلی و سبک هویت اطلاعاتی و هنجاری و اثر منفی بر سبک هویت مغشوش / اجتنابی دانشجویان دارد. بنابر پیشنهاد می‌شود که اساتید از برآورده شدن این نیازها حمایت کنند. از جمله روش‌هایی که باعث برآورده شدن این نیازها می‌شود حمایت از خودمختاری آنان در برابر کنترل می‌باشد پژوهش‌های زیادی نشان داده‌اند که حمایت از خودمختاری توسط اساتید و والدین باعث برآورده شدن این نیازها می‌شود. هنگامیکه این نیازها برآورده می‌شوند و افراد خودشان را آغازگر و هدایت گر فعالیت‌ها بدانند، و همچنین در

منابع

10. Berzonsky, M.D. (1997) Identity style: Current research and future directions. Paper Presented at the Meetings of Society for Research in Identity Formation, Miami Beach, FL.
11. Berzonsky, M.D. & Sullivan, C. (1992) Social-cognitive aspects of identity style: Need for cognition, experiential openness, and introspection. *Journal of Adolescent Research*, vol 7: pp. 140-155.
12. Dollinger, S.M. (1995) Identity style and the five-factor model of personality. *Journal of Research in Personality*, vol. 29: pp. 475-479.
13. Berzonsky, M.D. & Ferrari, J. R. (1996) Identity orientation and decisional strategies. *Journal of Personality and Individual Differences*, vol 20: pp. 597-606.
14. Hejazi, E., Shahraray, M., Farsinejad, M. & Asgary, A. (2009) Isentity styles and academic achievement: Mediating role of academic self-efficacy. *Social Psychological Education*, vol 12: pp. 123-135.
15. Deci, E. L. & Ryan, R. M. (2008) Facilitating optimal motivation and psychological well-being across life's domains. *Canadian Psychology*, Vol. 49 (1): pp. 14-23.
16. Deci, E. L. & Ryan, R. M. (2000) The what and why of goal pursuits: human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, Vol. 11(4): pp. 227-268.
17. Deci, E. L., Ryan, R. M., Gagne, M., Leone, D. R., Usunov, J. & Kornazheva, B. P. (2001) Need satisfaction, motivation, and well-being in the work organizations of a former eastern bloc country: A cross-cultural study of self-determination. *Society for Personality and Social Psychology*, vol 27: pp. 930-942.
18. Levesque, C., Zuehlke, A. N., Stanek, L.R. & Ryan, R. M. (2004) Autonomy and competence in German and American university students: A comparative study based on self-
1. مال احمدی، احسان (۱۳۸۹) الگوی علی روابط بین سبک های فرزندپروری ادراک شده، اهداف پیشرفت، خودکارآمدی تحصیلی و پیشرفت تحصیلی در دانشجویان، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.
2. Deci, E.L. & Ryan, R.M. (1985) Intrinsic motivation and self-determination in human behavior. New York: Plenum.
3. Berzonsky, M.D. (1990) Self-construction over the life-span: A process perspective on identity formation. In Neimeyer, G. & Neimeyer, R. A. (Eds), *Advances in personal construct psychology* (1, 155-186). Greenwich. CT: JAI.
4. Erikson, E. (1968) Identity: Youth and crisis. New York: Norton.
5. مکانیلی منبع، فرزانه (۱۳۸۹) رابطه سبک های هویت، تعهد هویت و جنسیت با سازگاری دانشجویان با دانشگاه. *فصلنامه مطالعات روانشناسی*، سال ۶، شماره ۲، صص ۵۱-۷۴.
6. لطف آبادی، حسین (۱۳۸۴) *روانشناسی رشد نوجوانی، جوانی و بزرگسالی*. تهران: انتشارات سمت.
7. Berzonsky, M. D. (1989) Identity style: Conceptualization and measurement. *Journal of Adolescent Research*, vol 4: pp. 268-282.
8. Berzonsky, M. D. (2004) Identity processing style, self-construction, and personal epistemic assumptions: A social-cognitive perspective. *European Journal of Development Psychology*, vol. 1(4): pp. 303-315.
9. Berzonsky, M. D. (1992) Identity style and coping strategies. *Journal of Personality*, vol 60: pp. 771-788.

27. Flores-Crespo, P. (2007) Ethnicity, identity and educational achievement in Mexico. International Journal of Educational Development, vol 27: pp. 331-339.
28. Ryan, R. M. & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. American Psychologist, vol 55: pp. 68-78.
29. Milyavskaya, M. & Koestner, R. (2011) Psychological needs, motivation, and well-being: A test of self-determination theory across multiple domains. Personality and Individual Differences. Vol 50: pp. 387-391.
30. La Guardia, J.G., Ryan, R. M., Couchman, C. E. & Deci, E. L. (2000) Within-person variation in security of attachment: A self-determination theory perspective on attachment, need fulfillment, and well-being. Journal of Personality and Social Psychology, vol 79: pp. 367-384.
31. Berzonsky, M.D. (1992) Identity style inventory (ISI3). State University of New York at d Cortland, New York 13045
32. Gefen, D., Straub, D.W. & Boudreau, M.-C. (2000) Structural equation modeling and regression: Guidelines for research and practice. Communications of the Association for Information Systems, vol 3: pp. 1-78.
۳۳. آقاجانی، محمد حسن؛ فرزاد، ولی الله؛ و شهرآرای، مهرناز (۱۳۸۲) مطالعه ویژگی های روانسنجی پرسشنامه سبک های هویت. *فصلنامه طب و تزکیه*. شماره ۵۳، صص ۹-۱۹.
34. Boyed, V.S., Hunt, P.F., Kandell, J.J. & Lucas, M.S. (2003) Relationship between identity processing style and academic success in undergraduate students. Journal of College Student Development, Vol 44: pp. 155-167.
- determination theory. Journal of Educational Psychology, Vol. 96 (1): pp. 68-84.
19. Filak, V.F. & Sheldon, K. M. (2003) Student psychological need satisfaction and college teacher-course evaluations. Journal of Educational Psychology, vol 23: pp. 235-247.
۲۰. ریو، ج. م. (۲۰۰۴) انگیزش و هیجان. ترجمه: سید محمدی (۱۳۸۶)، تهران: انتشارات ویرایش.
21. Arnone, M. P., Reynolds, R. & Marshall, T. (2009) The effect of early adolescents psychological needs satisfaction upon their perceived competence in information skills and intrinsic motivation for research. School Libraries Worldwide, Vol. 15(2): pp. 115-134.
22. Vallerand, R.J. (1997) Toward a hierarchical model of intrinsic and extrinsic motivation. In M. Zanna (Ed.). Advances in experimental social psychology, New York: Academic Press, pp.271-360).
23. Niemiec, C.P. & Ryan, R.M. (2009) Autonomy, competence, and relatedness in the classroom: Applying self-determination theory to educational practice. Theory and Research in Education, Vol. 7(2): pp. 133-144.
24. Soenens, B., Berzonsky, M.D., Vansteenkiste, M., Beyers, W. & Goossens, L. (2005) Identity styles and causality orientations: In search of the motivational underpinnings of the identity exploration process. European Journal of Personality, vol 19: pp. 427-442.
25. Faye, C. & Sharpe, D. (2008) Academic motivation in university: The role of basic psychological needs and identity formation. Canadian Journal of Behavioural Science, Vol.40 (4): pp.189-199.
26. Luyckx, K., Vansteenkiste, M., Goossens, L. & Duriez, B. (2009) Basic need satisfaction and identity formation: Bridging self-determination theory and process oriented identity research. Journal of Counseling Psychology, Vol. 56(2): pp. 276-288.

demic performance. Personality and Individual Differences, Vol. 30(1): pp. 235-247.

35. Berzonsky, M.D. & Kuk, L.S. (2005) Identity style, psychosocial maturity, and aca-